

Hegedüs Loránt dr. előadása az ipar filozófiájáról.

(Saját tudósítónktól.) Előkelő és nagy-számu közönség jelenlétében tartotta meg előadását Hegedüs Loránt dr. vasárnap délelőtt a városháza nagytermében. Ép amiatt, amit Hegedüs az előadásában fejtegetett, hogy minden kornak megvannak a szólamai és hogy most az iparral kapcsolatos szölamok vannak a homlokterben, különösebb érdeklődéssel várta a közönség az előadást, az ipar filozófiájának megismertetését. Banálítás lenne, ha most Hegedüsről meg akar-nók állapítani, hogy ritka készültséggel, a tárgyába való mély elmélyedéssel s az íranta való nagy szeretettel, a finom és rutinirozott előadó lebilincselő közvetlenségével, olykor-olykor a szónok fölmelegítő erejével, magával ragadó meggyőződésével és magasan szántó költőiségével beszélt. A *filozófia* szótól még az érettebb közönség java része is fázik és az ipar filozófiája ebben a frázisoktól limonádés világban bizony csak a nagyon komoly embereket érdekli. Ez az elit-közönség zavartalan figyelemmel hallgatta Hegedüs előadását, amelynek célját teljes-sé úgy lehetett volna tenni, ha Gy. O. Sz. gyorsíratja és a közönség minden rétegének hozzáférhetővé teszi.

Előadását azzal kezdte Hegedüs, hogy a társadalom becsülésének osztályai közül az elsőben a jogászok és a földbirtokosok vannak, míg az iparosok nagyon méltatlan elbírálásban részesülnek. Igaz, hogy minden kornak megvannak a maga szólamai és a mi korunk az ipar jelszavával kacérkodik legtöb-bet. Ez jól is van így, mert megteremtették azok az ideák, amelyek az iparról és az iparosról való balhitet megváltoztatják és ezzel ennek a hatalmas osztálynak méltó társadalmi elhelyezkedést biztosítanak.

A tételek jogurái: a jogászok, a földurai: a földbirtokosok, állandóan bizonyos törvényszerűsége hivatkozhatnak és azzal tudták a társadalom urai lenni, hogy ennek a törvényszerűségnek föltétlenül bekövetkező szabályait, kötelező rendelkezéseit bele tudták vinni a köztudatba. Mindenki tudja, hogy lesz tavasz, nyár, ősz, tél, tavaszi eső, nyári eső, látja azokat a törvényszerűségeket, amelyek nagy anyagi javak és diplomá-éiök föltétlenül uraivá teszik a jogászokat és földbirtokosokat.

Mici lehajtotta a fejét és ezer gondolat cikázott át az agyán. Eszébe jutott a rögös pálya, amilyenre lépett. A szerződés után való szaladgálás, az ismeretlen jövő, az emberek rosszakarata.

És még azt is kénytelen volt bevallani, hogy régen szereti ezt a komoly arcú, csön-des szavú férfit.

De azért nem felelt. Nagy Jenő pedig a két kezébe fogta a leány arcát és belenézett a halványkék szempárba.

És nem kérdezett többé semmit. Mert Mici tekintetéből mindent megtudott. A ralongó szerelem, odaadás, hűség; minden együtt volt abban.

... A nagy boldogságukat együtt irták meg haza.

— Boldogok vagyunk, nagyon szeretjük egymást. Néhány nap múlva meglátogatunk, édes Ella.

Csak ennyit irtak. És az ezredes hálát adott az Istennek, hogy a lányából nem lesz színésznő. Ella pedig, amikor egyedül maradt a szobában, elővett az íróasztala fiókjából egy elhervadt, száraz virágcsokrot, amelyet egyszer, régen bucsuzóul kapott valakitől. A könyvei ráhullottak és úgy ragyogtak, mint napfényben a harmatcseppek.

Még egyszer megcsókolta, aztán remegő kézzel beledobta a kályhába és egy szál gyufával és a szívében halálos szomorúsággal nézte, hogy mint hamvad el egyik virág a másik után...

Az ipar törvényszerűségeinek ismeretét most kezdik a köztudatba vinni és az ipar filozófiájának az a feladata, hogy ezeket a törvényszerűségeket teljesen fölkutassa, uralkodó erejüket az egész nagy gépezetet uraló konjunkturákban a társadalom elé állítja. Érezzük például azt, hogy van valami összefüggés a között, hogy az Angol Bank a kamatlábat fölemelte és a magyar bankok megszorították a hitelt és vállalatok buktak meg, de ezeknek a hatásoknak a törvényeit nem ismerjük még, pedig megvannak. A nagyipari gazdaságnak az embertől teljesen független törvényei vannak és ezeknek a törvényeknek az irányító ereje a konjunkturák változásában mutatkoznak. Maga a pénz is, vagy akár a gyáripár, olyan törvényszerűséggel bír, amely fölötte áll az embereken. És amíg a jogászok a konkrét jogrendre hivatkozva kimutathatják annak nyilvánvaló hatását az egyénre, addig az ipari gazdaságban ilyen konkrét rendet hiába keresünk. Ez a körülmény magyarázza meg, miért alakult, változott át a világ gazdaság oly óriási mód. Ma az egész világra kiterjedő gépipar korát éljük és a kor hatalmasan különbözik a kisipar korától. A régi korokban a kisipar, vagy általában a termelő jól ismerte fogyasztói szükségletének nagyságát. De ma például egy angol gyár tömérdek ezer fogyasztónak dolgozik, akik szétszórtnak élnek a világ minden táján. A gyár egyáltalán nem ismeri a fogyasztókat és még hozzávetőlegesen is nehezen tudja kiszámítani, mennyi termelvényt állítson, hogy a szükségletet pontosan kielégítse. Előre nem látható okoktól függ, hogy mennyi termelvényt lehet tudni nyereséggel, úgy, hogy a gyár anyagi egyensúlyában nagyobb zavarok be ne következzenek.

A modern gazdaság — mondotta Hegedüs Loránt dr. — akkor kezdődött, amikor az első omnibusz megindult. Az omnibusz egy irányba kényszerítette őket, aminthogy egy irányba tereli az embereket a kapitalizmus ereje. Legérzékenyebb a modern gazdaságban az állam gazdaságának hatása, amely különösen aktuális most, hogy az adótörvények kérdése áll ezen gazdaság homlokterében. A hatása mindenesetre érezhető lesz a társadalom minden rétegében.

Amellett voltam magam is — mondotta Hegedüs, hogy az új adótörvények életbeléptetését 1913. évre el kell halasztani. Nincs új adórendszer olyan, amelyre azt lehetne mondani, hogy jó. Nem jó pedig azért, mert ha a régi rendszer rosszabb is talán, a nyomása már-már eloszlott, az emberek megszokták és viselik a megszokott terhet. De az új rendszertől félnek, mert nem tudja a társadalomnak egyetlen rétege sem, hogy melyik fogja annak nyomását viselni. Mert nem az a fontos, hogy melyik réteg fizeti az adót, hanem az, hogy melyik viseli. Az adó olyan, mint valami görgeteg, végigszánt az egész társadalmon, mindenkinek a legérzékenyebb oldalát érinti és csak azt nem lehet kiszámítani előre, hogy ez a görgeteg a társadalom melyik rétegénél áll meg. Ha a földbirtokos érzi a nyomását leginkább, drágábban adja a termést, a pék fölemeli a kenyér árát, a munkás a kenyérdrágaság következtében magasabb munkabért követel, az iparcikk előállítója pedig az árut fizetési meg jobban. Ez a példa is azt igazolja egyrészt, hogy az új adórendszer hatással van az egész társadalomra s ezért félnek tőle, másrészt nem az a fontos, hogy ki fizeti, hanem az, hogy melyik réteg viseli. A terhet, még a fényűzési cikkeknek is áthárítják másokra azok, akikre tulajdonképpen kirották. Londonban például annak idején kirották az adót a gyárosokra, ezek pedig áthárították a fogyasztókra. Minthogy köztük a legtöbb volt a magántisztviselő s ők érezték a terhet leginkább, a gazdáikra hártották át s itt megállt a görgeteg: a munkaadók úgy segítettek magukon, hogy kevesebb tisztviselőt tartottak. A mi új adórendszerünkben még nem tudjuk, melyik rétegénél áll meg a társadalomnak.

Előadása végén Hegedüs Loránt dr. levonta az elmondottak konzekvenciáit. Mint a természetben, vagy gazdasági életben ál-

talában, az ipari gazdaságban is vannak törvényszerűségek, amelyek az ipari gazdasá-ért való hatalmas munkát irányítják. Ezeket a törvényszerűségeket most még teljes-séggel nem ismerjük, de megvan az út a megismerésükre s ez elkövetkezik akkor, a mikor a körülöttük feltorlódtott munka már akkora lesz, hogy a mozgató erők titkaiba mélyebben belepillanthatunk. Addig is az ipari gazdaság törvényszerű megnyilatkozásait konjunkturák elnevezés alá foglaljuk. A konjunkturák törvényszerűségeit pedig bizonyosan megismeri az emberiség, mert a szükség fogja erre rákényszeríteni.

A beszéd végével Wimmer Fülöp elnök meleg szavakban köszönte meg Hegedüs Loránt dr. gyönyörű fölépített előadását, a melyért a közönség tapssal fejezte ki elismerését.

Még mindig késik a nagyhatalmak beavatkozása.

— A román-bolgár háboru veszedeleme. — Békeremények. — Királyunk levele. — Danev nyilatkozata. — A porta nem mer határozni! — A szerb elégtétel. —

(Saját tudósítónktól.) Londonból jelentik, hogy a nagyköveti reünio véglegesen megállapította, hogy a közös jegyzéket miképen adják át Konstantinápolyban. A közös jegyzék szövegéhez a hatalmak mind hozzájárultak, de egyes hatalmak kijelentették, hogy a kollektív akciónak csak akkor van célja, ha a hatalmak egyuttal kényszerítő eszközöket is alkalmaznak abban az esetben, ha Törökország nem enged. Föltűnő különben, hogy a nagyhatalmak beavatkozása késik.

A Berliner Tagblatt-nak jelentik Konstantinápolyból. Az osztrák és magyar és a német nagykövet tegnap délelőtt átadta Noradunghián külügyminiszternek az együttes jegyzék új szövegét. Noradunghián kijelentette, hogy a két nagykövettel folytatott tanácskozásáról a miniszteri tanácsnak jelentést fog tenni.

A porta különben maga se tudja, mit csináljon: nem mer intézkedni. Gondolja aztán most, amikor tényleg azonnal kell határozni, hogy úgy tesz, mint 1871-ben, amikor az országra bizta a határozathozást. Bár a porta még a hatalmak nagyköveteivel szemben is kijelentette, hogy Drinápoly és a szigetek kérdésében nem engedhet, a hatalmak együttes lépései komoly aggodalmakkal tölti el. A kormány a jelen pillanatig követett magatartásával annyira angazsálva van, hogy nyilván nincs módjában vállalni a felelősséget, hogy döntsön a háboru vagy béke fontos kérdésében. A mai minisztertanács ezért elhatározta, hogy nagygyűlést hív egybe, melynek előkelő polgári, katonai és papi méltóságok, a nem-muzulmán községek hatósági fejeivel együtt, továbbá kiváló szenátorok és több volt miniszter volnának tagjai. A gyűlésen a kormány ki fogja fejteti a háboru minden mozzanatát és a mostani katonai és diplomáciai helyzetet s azután a gyűlésre fogja bízni a döntést arra nézve, hogy Törökország milyen utra lépjen? Csak az a kérdés, hogy e nagygyűlés döntéséig nem döntenek-e ellenei a háboru mellett?

Konstantinápolyból jelentik: Itt az intéző körök korainak mondják azt a hirt, hogy Románia és Bulgária között már kitört a háboru. Igaz ugyan, hogy a konfliktus már a háboru veszedeleméig fejlődött,